

**GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE OYUNUN
TERAPÖTİK KULLANIMI**

*THERAPEUTIC USE OF PLAY ACCORDING TO
DEVELOPMENTAL STAGE*

Sema KUĞUOĞLU

Meltem KÜRTÜNCÜ TANIR

Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Üsküdar/İSTANBUL

Anahtar Sözcükler: oyun, oyunun fonksiyonları, terapötik oyun, gelişim dönemlerine göre çocuklar

Key Words: play, functions of play, therapeutic play, children in developmental stages

ÖZET

Oyun, çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları, kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir. Aynı zamanda çocuğun bilişsel, psikomotor ve sosyal kapasitesini arttıran bir araçtır. Hastaneye yatırılan bir çocuk için “oyun” kendi çevresindedir. Ancak çocuğun oyun alanı, çocuk tarafından algılanan stresli durumlar ve çevresel alan nedeniyle sınırlanmış olur. Hastanede uzun süre yatma çocuklarda normal oyun gelişimi üzerine ters etkilere neden olabilir.

Bu makalede; oyunun fonksiyonları, çocukluk dönemlerine göre oyundaki genel eğilimler, gelişim dönemlerine göre önerilen oyun aktiviteleri ve oyuncaklar, hastane ortamında oyunun terapötik kullanımı ve hemşirenin rolünden bahsedilmiştir.

Hastanede yatan bir çocuğu hastane ortamına alıştırmada, psikososyal fonksiyonlarının ve ağrısının derecesini belirlemede, tıbbi işlemleri kabul etmesinde ve tanısal işlemlere hazırlanmasında oyun oldukça kullanışlı bir araçtır.

SUMMARY

Play is a method by which the child, through his or her own experience, learns themes that no one else can teach. It also improves cognitive, psychomotor and social capacity of the child. “Play” for the hospitalized child is his/her surroundings. However, the playground is often limited with the space available and due to stressors perceived by the child. Prolonged hospitalization may result in adverse effects on game development.

This article studies the functions of play, inclinations in games according to the stage of childhood, gaming activities and toys suggested in relation with developmental stage, therapeutic use of play in hospitals and roles of the nurse.

Play is a highly convenient tool in accustoming the hospitalized child to the hospital environment, determining the psychosocial functions and the intensity of pain, identifying acceptance of medical procedures, and in preparing to diagnostic processes.

GİRİŞ

Oyunun ne olduğu ya da ne olmadığı konusunda çok eski zamanlardan beri çok değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bütün bu görüşlerin ortak noktası, oyunun çocuk için en önemli uğraş olduğudur. Oyun, çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları, kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir. Bir başka tanımla oyun, belli bir amaca yönelik olan ya da olmayan, kurallı ya da kuralsız gerçekleştirilebilen, fakat her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı; fiziksel, bilişsel, duygusal, sosyal ve dil gelişiminin temeli olan, gerçek hayatın bir parçasıdır. Ayrıca çocuk için en etkin öğrenme süreci olup çocuğun yaşamının temel komponentlerinden biridir (Bilir 1995, Hall, Reet 2000, Görker 2001, Akgül, Öztürk 2004, Topaç 2004, Yavuzer 1999a, Yavuzer 1999b).

Bebek ve çocukların gelişimleri sırasında olgunlaşma ve sosyal boyutun erken gelişmesinde oyunun önemi belirgindir. Ayrıca içinde yaşanan kültürün önemli etkilerinden olan araştırma duygusunun ve kurallara uymanın öğrenildiği ve geliştirildiği yer de oyunlardır. Oyunlar önce bebeğin kendi bedensel duyularının araştırılması şeklinde çok küçük bir alanda başlamakta, sonra yakın çevresi içinde sürmekte ve daha sonrada büyük sosyal ortamlarda gerçekleştirilmektedir. İletişim sırasında tepkileri açık olmayan çocuklara yardımcı olmak güçlükleri olan bir süreç olduğundan, bu çocuklara yardım etmede oyun türü, oyun sırasındaki ifadeler, çizdiği resimler çocuğun ruhsal durumunu ortaya koymada önemlidir (Bilir, Dönmez 1995, Yörükoğlu 2000, Şenol 2004).

Oyunun Fonksiyonları

Oyun çocuğun bilişsel, psikomotor ve sosyal kapasitesini arttıran bir araçtır. Çocukların tırmanarak oynadıkları oyunlar kasların koordinasyonunu geliştirir ve vücudun bütün kısımlarının çalışmasını sağlar (Schulte ve ark. 1997, Wong 1996).

Yapılan bir çalışma; çocukların oyunları ve zihinsel gelişimleri arasında birbirine paralel bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Yalnız çocukların zihinsel gelişimlerinin sağlanabilmesi için, oyunlarında herhangi bir zorlama olmaksızın objelerle deneylere girmesi ve araştırmacı güdülerinin tatmini gerekmektedir. Bu nedenle çocukların araştırmacı güdülerinin doyumunu için onlara sürekli yeni ve farklı uyaranlar sunulmalı, ancak bu uyaranların ne çok basit ve tanıdık ne de çok karmaşık olmamasına dikkat edilmelidir (Topaç 2004). Oyunun fonksiyonlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Psiko-Motor Gelişim (Sensorimotor)

- ❖ Motor beceri ve koordinasyonu geliştirir.
- ❖ Tüm hislerin gelişimini destekler.
- ❖ Dünyanın fiziksel yapısının araştırılmasına teşvik eder.
- ❖ Fazla enerjinin harcanmasını sağlar.

2. Zihinsel Gelişim

- ❖ Çeşitli öğrenme kaynakları sunar:
 - Şekillerin, boyutların, yüzeylerin ve renklerin araştırılması ve kullanılması,
 - Sayılar, uzaysal ilişkiler ve soyut kavramlarla deneyim,
 - Dil becerilerinin kullanılması ve geliştirilmesi fırsatı,
- ❖ Eski deneyimleri hatırlayarak yeni algı ve ilişkilere dönüştürülmesi fırsatı sağlar.
- ❖ Çocuklara, yaşadıkları dünyayı tanımalarında ve gerçek ile hayal arasındaki farkı anlamalarında yardımcı olur.

3. Sosyalleşme ve Ahlaksal Gelişim

- ❖ Yetişkin rollerini öğretir (cinsellik rolü davranışı da dahil).
- ❖ İlişkileri test etme / deneme fırsatı sunar.
- ❖ Sosyal becerileri geliştirir.
- ❖ Diğerleriyle etkileşimi güçlendirip, pozitif ilişkileri destekler.
- ❖ İstenilen davranışsal ve ahlaksal standart modellerini güçlendirir.

4. Yaratıcılık

- ❖ İlgi alanlarını ve fikirlerini dışa vurma imkanı sağlar.
- ❖ Hayal gücünün kullanımına izin verir.
- ❖ Özel ilgi ve yeteneklerin gelişim hızını artırır.

5. Kendinin Farkında Oluş

- ❖ Öz benlik gelişimini kolaylaştırır.
- ❖ Kendi davranış biçimlerini düzenlemeyi destekler.
- ❖ Kendi yeteneklerini test etmesini sağlar.
- ❖ Kendi yetenekleri ile başkalarının yeteneklerini karşılaştırır.
- ❖ Kendi davranışlarının başkalarını nasıl etkilediğini öğrenme fırsatı sunar.

6. Terapötik Önemi

- ❖ Gerginlik ve stresten kurtulma imkanı sağlar.
- ❖ Duygularını ifade etme ve istenmeyen güdülerin kabul edilebilir yollarla dışa vurulmasını sağlar.
- ❖ Korkutucu durumların güvenli bir şekilde test edilmesini ve deneyimlenmesini destekler.
- ❖ Gereksinim, korku ve isteklerin sözel olmayan yollarla ve dolaylı sözel iletişimle iletilmesini kolaylaştırır (Wong 1996).

Çocukluk Süresince Oyundaki Genel Eğilimler

Tablo 1'de çocukluk dönemlerinde oyuna ilişkin genel eğilimler belirtilmiştir.

Tablo 1: Çocukluk Dönemlerine Göre Oyundaki Genel Eğilimler.

Yaş	Oyunun sosyal karakteri	Oyunun içeriği	En yaygın oyun türü	Spontane aktivitenin özellikleri	Dramatik oyunun amacı	Etik hissin gelişimi
Bebeklik Dönemi	Yalnız	Sosyal-duyuşsal	Psiko-motor	Haz	Öz-benlik	-
Oyun Dönemi	Paralel	Taklitçi	Vücut hareketleri	Sezgisel yargı	Cinsiyet rolünün öğrenilmesi	Ahlaki değerlerin başlangıcı
Okul Öncesi Dönem	Bağlantılı	Hayal gücüne dayalı	Fantezi, kuralsız oyunlar	Kavram oluşumu, nispeten sabit fikirler	Sosyal yaşamın taklidi, sosyal rollerin öğrenilmesi	Oyun arkadaşlarını düşünmeye başlama, paylaşmayı ve işbirliğini öğrenme
Okul Dönemi	İşbirlikçi	Karşılaş-tırılmalı oyunlar ve müsabakalar, fantezi	Fiziksel aktivite, grup/çete aktiviteler, kurallı oyunlar, rol yapma	Somut durumların denenmesi ve sorun çözme, yeni bilgilerin eklenmesi	Dolaylı ustalık	Akranlara sadakat, kurallara göre oynama, kahramanları idol edinme
Adölesan	İşbirlikçi	Karşılaş-tırılmalı oyunlar ve müsabakalar, gün içinde hayal kurma	Sosyal etkileşim	Somut sorunların çözülmesi	Fikir sunma	Sebepler ve projeler

Kaynak: Wong DL (1996) Wong and Whale's Clinical Manual of Pediatric Nursing, Fourth Edition, St. Louis, Mosby, s.216-220.

Bebeklik Döneminde Önerilen Oyun Aktiviteleri ve Oyuncaklar

Tablo 2'de bebeklik döneminde önerilen oyun aktiviteleri belirtilmiştir (Wong 1996).

Tablo 2: Bebeklik Döneminde Önerilen Oyun Aktiviteleri ve Oyuncaklar.

Yaş (ay)	Görsel uyarım	İşitsel uyarım	Dokunsal uyarım	Kinetik uyarım
Doğum-1 ay	Çocuğa yakın mesafeden bakın. Çocuğun yüzüne 20-25 cm uzaklıkta ve orta çizgide parlak ve ışıklı cisimler tutun. Siyah-beyaz hareketli cisimler asın.	Çocukla konuşun; hafif sesle şarkı söyleyin. Müzik kutusu, radyo, tv kullanın. Yakında saat ya da metronom bulundurun.	Tutun, sarılın, kucaklayın. Çocuğu sıcak tutun.	Sallayın; beşiğe koyun.
2-3 ay	Parlak cisimler kullanın. Odada resimler ve aynalar kullanın. Ev işi sırasında çocukları odalar arasında gezdirin. Ortamı düşey olarak görebilmesi için çocuğu bebek koltuğuna oturtun.	Çocukla konuşun. Aile toplantılarına dahil edin. Ev dışındaki ortamlardaki sesleri de duymasını sağlayın. Çıngırak kullanın.	Banyo yaparken, altı değişirken çocuğa sarılın. Yumuşak bir tarakla saçını tarayın.	Sallayın. Araba gezintilerine götürün. Uzunlarını hareket ettirecek egzersiz yaptırın. Beşik egzersizi yaptırın.
4-6 ay	Kırılmaz bir aynanın önüne koyun. Tutabileceği küçüklükte parlak nesnelere verin.	Çocukla konuşun; çıkardığı sesleri tekrarlayın. Güldüğünde siz de gülün. Adıyla çağırın. Farklı kağıtları kulağı yakınında hışırdatın. Eline çıngırak, zil verin.	Farklı dokularda yumuşak oyuncaklar verin. Banyo yaparken suyla oynamasına izin verin. Çıplakken yumuşak ve tüylü bir yüzeye koyup organlarını hareket ettirin.	Sallama ve yürüme araçları kullanın. Kucağınızda ayakta durumdayken zıplatın. Oturma pozisyonu verin; öne yaslanarak kendini dengelemesini öğretsin. Emeklemesi, yuvarlanması, oturması için yere bırakın.

6-9 ay	Büyük, parlak renkli, ayrılabilir parçaları olan ve ses çıkaran oyuncaklar verin. Kendisini görebileceği bir ayna sağlayın. Saklam-baç oynayın, özellikle havlu vb. nesnenin arkasına saklanarak. Taklidi teşvik edecek şekilde yüz ifadeleri yapın. Çekip uzatabileceği elastik ip vb. verin.	Adıyla çağırın. Basit kelimeleri tekrarlayın (baba, mama vb.). teker teker konuşun. Organların, insanların ve yiyeceklerin isimlerini söyleyin. Ne yaptığınızı söyleyin. “hayır” kelimesini sadece gerektiğinde kullanın. Basit talimatlar verin. Nasıl alkışlanacağını, davula nasıl vurulacağını gösterin.	Farklı dokulardaki kumaşlarla oynamasını sağlayın. Farklı yiyeceklerden oluşan bir kap verip dokunmasını sağlayın. Akmakta olan suyu “yakalatın”. Büyük kuvvetlerde ya da sığ havuzlarda “yüzdürün”.	Ayakta tutup ağırlığını taşımasını sağlayın. Kaldırıp “yukarı” deyin. Oturtup “aşağı” deyin. Oyuncakları uzağına koyun; ulaşması için teşvik edin.
9-12 ay	Kitap üzerinde büyük resimler gösterin. İnsanların, hayvanların ve farklı objelerin olduğu yerlere götürün (alış-veriş merkezi). Top oynayın; topu yuvarlayarak atıp çocuğa nasıl geri atacağını öğretin. İki bloktan oluşan kulenin yapılışını gösterin.	Basit ninniler okuyun. Organları göstererek isimlerini söyleyin. Hayvan seslerini taklit edin.	Yemeğiyle oynamasına izin verin. Sıcak ve soğuk nesnelere dokundurun. Rüzgarı hissetmesini sağlayın (havalandırma cihazları).	Büyük çekme-itme oyuncakları verin. Mobilyaları dolaşmasını teşvik etmek için daire şeklinde dizin. Farklı pozisyonlarda çevirin.

Kaynak: Wong DL (1996) Wong and Whaley’s Clinical Manual of Pediatric Nursing, Fourth Edition, St. Louis, Mosby, s.216-220.

Oyun materyalleri çocuğun seçme, değerlendirme duygusunu ve yaratıcılığını geliştirirken, aynı zamanda kendi kendine karar verebilme ve belirli alanlarda beceriler kazanmasına da olanaklar sağlamaktadır (Mangır ve Aktaş 1993). Tablo 3’te bebeklik döneminde önerilen oyuncaklara ilişkin öneriler yer almaktadır.

Tablo 3: Bebeklik Döneminde Önerilen Oyuncaklara İlişkin Öneriler.

Yaş (ay)	Görsel uyarım	İşitsel uyarım	Dokunsal uyarım	Kinetik uyarım
Doğum-6 ay	Hareketli çocuk oyuncakları, kırılmaz aynalar, kontrast renkli örtüler	Müzik kutuları, müzikli hareketli oyuncaklar, zilli el oyuncakları, küçük çingirdaklar	Yumuşak oyuncak hayvanlar, yumuşak bezler, yumuşak veya tüylü yorganlar, yumuşak hareketli oyuncaklar	Sallanan beşik, ağır ya da vantuzlu oyuncak, bebek sallama aleti
6-12 ay	Farklı renkte bloklar, parçalı kutular, kaplar, parlak resim ve çocuk şarkıları içeren kitaplar, büyük boncuklu ipler, parçalara ayrılan basit oyuncaklar, büyük top, kap ve kaşık, büyük puzzellar, palyoçalı kutular	Farklı boyutlarda, şekillerde, tonlarda ve renklerde çingiraklar, ses çıkaran oyuncak hayvan ve bebekler, hafif, ritmik müzik kasetleri	Yumuşak, kumaştan oyuncak hayvanlar, sünger oyuncaklar, kumaştan kitaplar	Karyola için aktivite kutusu, itme-çekme oyuncakları, kurmalı oyuncak

Kaynak: Wong DL (1996) Wong and Whaley's Clinical Manual of Pediatric Nursing, Fourth Edition, St. Louis, Mosby, s.216-220.

Oyun Çağında Önerilen Oyun Aktiviteleri ve Oyuncaklar

Tablo 4'te oyun çağında önerilen oyun aktiviteleri ve oyuncaklar belirtilmiştir.

Tablo 4: Oyun Çağında Önerilen Oyun Aktiviteleri ve Oyuncaklar

Fiziksel Gelişim	Sosyal Gelişim	Zihinsel Gelişim ve Yaratıcılık
Önerilen Aktiviteler		
Fiziksel aktiviteyi teşvik eden alan yaratın.	Taklitçi oyun için yetişkin alet ve ekipmanının oyuncaklarını temin edin. Yetişkinlerin işlerine "yardım" etmesine izin verin. Taklitçi oyunu teşvik edin. Duygu ifadesini sağlayan oyuncak ve aktiviteler verin. Yetişkin dünyasında kullanılan bazı gerçek aletler verin; örneğin bulaşık yıkamasına ve kaplarla oynamasına izin verin.	Su oyunları olanağı sağlayın, çizime, renklendirmeye ve inşa etmeye teşvik edin. Oynayabileceği değişik dokularda objeler verin. Yaratıcı oyun için büyük kutular ve güvenli diğer kaplar sağlayın. Yaşına uygun hikayeler okuyun. Televizyon seyretmesini kontrol edin.

Önerilen Oyuncaklar		
İtme-çekme oyuncakları, Sallanan at, tahta at, Toplar, Bloklar (boyasız), Kova ve kürek, Kaplar, Oyun hamuru, Top atma tahtası, Alçak kayacak.	Müzik ve kasetçalar ya da kaydedici, Cüzdan / küçük çanta, Ev temizlik aletleri (süpürge, tabaklar), Oyuncak telefon, Tabaklar, fırın, masa ve sandalye, Ayna, Kuklalar, oyuncak bebekler,	Tahta puzzlelar, Bez resim kitaplar, Kağıt, boya, kalın boya kalemleri, Büyük boncuklu ipler, Bağlamayı öğrenmek için tahta ayakkabılar, Uygun TV programları.

Kaynak: Wong DL (1996) Wong and Whaley's Clinical Manual of Pediatric Nursing, Fourth Edition, St. Louis, Mosby, s.216-220.

Okul Öncesi Dönemde Önerilen Oyun Aktiviteleri ve Oyuncaklar

Tablo 5'te okul öncesi dönemde önerilen oyun aktiviteleri ve oyuncaklar belirtilmiştir.

Tablo 5: Okul Öncesi Dönemde Önerilen Oyun Aktiviteleri ve Oyuncaklar.

Fiziksel Gelişim	Sosyal Gelişim	Zihinsel Gelişim ve Yaratıcılık
Önerilen Aktiviteler		
Koşabileceği, zıplayabileceği ve tırmanabileceği alan yaratın, Yüzmeyi öğretin, Basit spor aktiviteleri öğretin.	Komşu çocuklarla etkileşimi teşvik edin, Çocukların zarar verici davranışlarına müdahale edin, Çocukları anaokuluna yazdırın.	Ham maddelerle yaratıcı aktivitelere teşvik edin, Hikayeler okuyun, TV seyretmesini gözleyin, Yaşına uygun şekilde tiyatro gibi kültürel aktivitelere katılın, Park, sahil ve müzelere geziler yapın
Önerilen Oyuncaklar		
Tahterevalli, Orta yükseklikte kaydırak, Ayarlanabilir salıncak, Sürülen oyuncaklar, Üç tekerlekli bisiklet, Kum havuzu, El arabası, Yük arabası, Kızak, Tekerlekli patenler.	Yaşa uygun oyun evi, Oyuncak bebekler, yumuşak oyuncaklar, Tabaklar, masa, Ütü masası ve ütü, Oyuncak daktilo, yazarkasa, Kamyonlar, arabalar, trenler, uçaklar, Giyinme için oyuncak elbiseler, Oyuncak vagon, yatak, Doktor ve hemşire takımları, Çiviler, çekiç, oyuncak makyaj ya da traş takımları.	Kitaplar, Puzzlelar, Müzik kutuları (oyuncak piyano, davul, üfleli çalgılar), Resim oyunları, Keskin olmayan makaslar, Kağıt, tutkal, Gazete, boya kalem, büyük resim fırçaları, Müzik ve ritim oyuncakları, Duvar panosu ve renkli, şekilli parçalar, Geometrik şekiller (renkli), Karatahta ve tebeşir (renkli ve beyaz), Tahta ve plastik inşa setleri, Büyütücü camlar, miknatis.

Kaynak: Wong DL (1996) Wong and Whaley's Clinical Manual of Pediatric Nursing, Fourth Edition, St. Louis, Mosby, s.216-220.

Hastanelerde Oyunun Terapötik Kullanımı

Terapötik oyun; hastalık veya hastaneye yatmanın yol açtığı travmayı azaltan, çocuğun tedavi ya da işlemlere ilişkin duygularını ve yanlış anlamalarını değerlendiren, stres yaratan olaylardan önce, olay sırasında ve sonrasında çocuğun olumlu başetme yöntemleri geliştirmesi için kullanılan bir oyun tekniğidir (Çavuşoğlu 2002).

Oyun terapisi, stres altındaki çocuklarda kullanılır. Bunun için iyi donatılmış oyun odası hazırlanır ve çocuk oyunda özgür bırakılır. Aynı zamanda bir danışman çocuğu gözlemlemek ve konuşmak için odada bulunabilir. Terapist bu yöntemleri kullanarak çocuğun çabasını, korkularını, darılmalarını daha iyi anlayarak ele almış olur (Çavuşoğlu 2002, Schulte ve ark. 1997).

Hastanede uzun süre yatma çocuklarda normal oyun gelişimi üzerine ters etkilere neden olabilir. Çünkü oyun, çevresel durumlara aşırı derecede duyarlıdır. Evde ve hastanede yatan iki yaşındaki çocuklarda, oyunun gelişimsel düzeyi ve oyundaki durumları (canlılık derecesi, neşelilik vb) karşılaştırıldığında, hastane ortamının oyunun gelişiminde belli özellikleri engellediği görülmüştür (Kielhofner ve ark. 1983).

Hastanelerde çocuklar için uygun oyun ortamı sağlamada birçok faktörün gözönünde bulundurulması gerekir. Bunlardan en önemlisi çocuğun sağlık durumunun iyi değerlendirilmesidir. Sağlık durumunu değerlendirme, çocuğun “hangi oyunu oynayabilir?”, “ne kadar süre oynaması gerekir?” gibi soruların yanıtı hakkında bize bilgi vermiş olur. Hemşireler birçok oyun aktivitesini rutin işlemler sırasında uygulayarak, çocuğu eğlendirebilir. Örneğin; şiir okuma, şarkılar, parmak oyunları vb. Büyük çocuklar için öykü kitabı yazma ya da günlük tutma, teyp kaydı ile arkadaşlarına mesajlar gönderme eğlenceli olabilir (Schulte ve ark. 1997).

Hastanede yatan bir çocuğu hastane ortamına alıştırmada, psikososyal fonksiyonlarının ve ağrının derecesini belirlemede, tıbbi işlemleri kabul etmesinde ve tanısal işlemlere hazırlanmasında oyun oldukça kullanışlı bir araçtır. Bu oyuna yaklaşımda klinik uzman hemşireler, ilk çocukluk çağı eğitimcileri ve çocuk uzmanları multidisipliner işbirliği ile oyun araçlarını planlı oyun programlarında kullanabilirler (Jessee 1992, D’Antonio 1984).

Yapılan bir çalışmada, çocukların hastaneye kabulünde ve cerrahi işlem öncesi terapötik oyun kullanılanlarda, müdahale sırasında daha az anksiyete yaşadıkları ve daha çok işbirliği içerisinde oldukları; cerrahi takiben de mesaneyi boşaltma zamanının kısa ve stres düzeyinin daha düşük olduğu belirlenmiştir (Zahr 1998).

Çocuklar “dramatik oyun” ile fiziksel atılganlık, yaratıcı yetenek, sosyal beceriler sergiler ve hissettiklerini dışarı aktarırlar. İstek ve gereksinimlerini karşılamak için sihirle gerçeği birleştirerek kendi dünyasını yetişkinlerin dünyası ile bütünleştirir (Arslan 2000, Schulte ve ark. 1997). Aynı zamanda dramatik oyun yolu ile sınırlarını, sınırsızlıklarını tanıyıp kontrol edip, duygularını sınama olanağı bulur. Mesela, çocuklar doktor ve hemşire giysileri giyerek, oyuncak bir bebek veya gerçek hasta çocuk üzerinde tıbbi materyalleri kullanarak ameliyat işlemini canlandırabilirler. Oyunda kontrolün çocuğun kendisinde olması, kararları kendisinin vermesi öz-denetim duygusunun gelişmesine katkı sağlar.

Hemşirenin Rolü

Çocuğun dünyası hastanede de yatsa oyundur. Hastanede yatan bir çocukla oyun yeteneği, çocuk ve ailesinin tedavisinde uzmanlaşmış hemşirenin yeteneklerini daha da değerli kılar. Hemşirenin işini yaparken aynı zamanda oyunu kombine etmesi çok önemli bir yetenek ve başarıdır. Bu yetenekleri dört aşamada toplayabiliriz:

1. Hastanede yatan bir çocukta oyunun önemini kabul etmek
2. Oyun oynayan çocuğu gözlemek, yaptığı şeylerde ilgi ve zevklerini anlamak
3. Çocuğu aktif hale nasıl getireceğini bilmek ve çalışma esnasındaki durumların değişikliğinde farklı oyun öğelerini kullanmak
4. Oyunun temel olduğu girişim programlarını yürütmek ve planlamak (Haitat ve ark. 2003).

Çocuklarla hergün birlikte olan hemşire onların davranışlarını tanımlayabilir. Olumlu davranışlarında olduğu gibi olumsuz davranışlarını, hastanedeki diğer çocuklarla olan ilişkilerini anlamak önemlidir. Oyuna yaklaşımı nedir?, rahatça katılabiliyor mu?, aktif ya da pasif aktiviteleri mi tercih ediyor?, hayal kırıklıklarını tolera edebiliyor mu? gibi soruların cevaplarının bulanabildiği planları yapmak önemlidir. Aynı zamanda çocukların aktivitelerini planlamada bu cevapların kullanılması gerekir (Schulte ve ark. 1997).

Hemşireler, çocuğa resim çizmek ya da hikaye okumayı isteyip istemediğini sorabilir. Bu durum çocuğun deneyimlediği korkularını hemşirenin değerlendirmesini sağlar. Aynı zamanda birtakım testler aracılığı ile çocuğun bilişsel düzeyi değerlendirilebilir (Schulte ve ark. 1997). Hastaneye yatırılan bir çocuk için “oyun” kendi çevresindedir. “Oyun saatleri” hastaneye yatma ve hastane rutinleri nedeniyle değişmiştir. Ancak çocuğun oyun alanı, çocuk tarafından algılanan stresli durumlar ve çevresel alan nedeniyle sınırlanmış olur. Oyun aktiviteler-

rinin kısıtlanması, çocukta yönetilemeyen davranışlara ve saldırgan olma haline dönüşebilir (D'Antonio 1984, Yiğit 1995).

Çocuklarla hastanede çalışıldığında ilk olarak onların şikayetleri karşısında gerekli sabrı göstermek gerekir. Çocuğa zihinsel yönden yapılacak olan destekler hem kendisinin hem de ailesinin hastane ortamının ve hastalıkların üstesinden gelmesinde yardımcı olacaktır. Cerrahi gibi invazif işlemlere çocukların hazırlanmasında, oyunun bileşenlerini tanımlama ve eğitimle ilgili personelle işbirliği sağlamak hemşireler için önemlidir (Haitat ve ark. 2003).

Sağlık hizmet kalitesinde artışın hedeflendiği günümüz sağlık kurumlarında, çocuklar için oyun ünitelerinin hazırlanması ve bu ünitelerde oyun terapisti gibi profesyonellerin rol alması gerekmektedir. Oyun, gelişmiş ülkelerde bakım ve tedavinin her aşamasında terapötik amaçlı olarak kullanılmaktadır. Ülkemiz çocuklarının da bu hizmeti almaya hakkı olduğuna inanarak, oyunun hastane ortamında terapötik etkisinin iyi bilinmesi ve uygulamalarda kullanılması önerilmektedir.

Aynı zamanda hemşireler, girişimlerinde oyunu bir araç ve iletişim yolu olarak görmelidir. Böylelikle, hastanelerin sadece ağrı ve acı çekilen yer olduğu görüşünün değiştirilmesi yönünde adım atılmış olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Akgül H, Öztürk C (2004). Oyun ve oyuncağın tarihsel gelişimi. Çocuk Forumu, 7(1):54-58.
2. Arslan F (2000). 1-3 yaş dönemindeki çocuğun oyun ve oyuncak özelliklerinin gelişim kuramları ile açıklanması. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2):40-43.
3. Bilir Ş, Dönmez B (1995). Hastanede oyun yaş gruplarına göre hastanede yatan çocuklar. Çocuk ve Hastane, 2. baskı, Ankara, Sim Matbaacılık, s.65-78.
4. Çavuşoğlu H (2002). Çocuk Sağlığı Hemşireliği, Genişletilmiş 7. baskı, Ankara, Sistem Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., s.63-65.
5. D'Antonia IJ (1984). Therapeutic use of play in hospitals. Nurs Clin North Am, 19(2):351-359.
6. Görker I (2001). Çocuklarda oyun tedavi grubu: Bir grup çocuk ile yapılan oyun tedavi grubunun değerlendirilmesi. Yeni Symposium, 39 (1):39-44.
7. Haitat H, Bar-Mor G, Shoctat M (2003). The world of the child: a world of play even in the hospital. J Pediatr Nurs, 18(3):209-214.
8. Hall C, Reet M (2000). Enhancing the state of play in children's nursing. J Child Health Care, 4(2):49-54.
9. Jessee PO (1992). Nurses, children and play. Issues Compr Pediatr Nurs, 15(4):261-269.
10. Kielhofner G, Barris R, Bauer D ve ark. (1983). A comparison of play behavior in nonhospitalized and hospitalized children. Am J Occup Ther, 37(5):305-312.

11. Mangır M, Aktaş Y (1993). Çocuğun gelişiminde oyunun önemi. Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 26:14-18.
12. Schulte EB, Price DL, James SR (1997) Thompson's Pediatric Nursing. 7 th Edition, Philadelphia, W.B. Saunders Company, s.206-207.
13. Şenol S (2004). <http://www.hastarehberi.com/cocuk/cocuk3/cocukveoyun.htm>. Erişim tarihi: 03.08.2004.
14. Topaç H (2004). Oyunun tanımı ve önemi. <http://www.members.tripod.com>. Erişim tarihi: 31.07.2004.
15. Yiğit R (1995). Hastanede yatan çocuk için oyunun önemi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2(2):18-24.
16. Yavuzer H (1999a) Ana-Baba ve Çocuk. 12. Basım, Remzi Kitabevi, s.169-177.
17. Yavuzer H (1999b) Çocuk Psikolojisi. 18. Basım, Remzi Kitabevi, s.191-204.
18. Yörükoğlu A (2000) Çocuk Ruh Sağlığı. 24. Basım, Özgür yayınları, Kurtiş matbaası, s.66-75.
19. Zahr LK (1998). Therapeutic play for hospitalized preschoolers in Lebanon. Pediatr Nurs, 24(5):449-454.
20. Wong DL (1996) Wong and Whaley's Clinical Manual of Pediatric Nursing. Fourth Edition, St. Louis, Mosby, s.216-220.